

Et non est infirmatus in fide nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Saræ;

In reprobatione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo,

Plenissime sciens quia quaecunque promisit potens est et facere;

Ideo et reputatum est illi ad justitiam.

Non est autem scriptum tantum propter ipsum (Abraham illud quod dicit Scriptura, scilicet), quia (seu quòd) reputatum est illi est illi ad justitiam»,

Sed et propter nos quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Jesum Christum a mortuis,

Qui traditus est propter delicta no-

Et non est infirmatus in fide (sua), nec consideravit corpus suum (jam esse) emortuum (proindeque generationis incapax), cum jam fere centum (natus) esset annorum, et (non consideravit) emortuam vulvam (uxoris sua) Saræ; (sed creditit)

In reprobatione etiam Dei, (et) non hæsitavit (præ) diffidentia: (dixit equidem Deo: « Putasne centenario nascatur filius »: non autem sic locutus est ex incredulitate) sed (ex admiratione; et nedum diffideret), confortatus est in fide (sua), dans gloriam Deo (per suam fiduciam; creditit),

Plenissime sciens quia (seu quòd) quæcunque promisit (Deus), potens est et (illa) facere.

Ideo, et (ob istam heroicam fidem, hoc) reputatum est illi ad justitiam. (Hoc per fidem justificationis medium ut exemplum proponitur),

Non est autem scriptum tantum propter ipsum (Abraham illud quod dicit Scriptura, scilicet), quia (seu quòd) reputatum est illi est illi ad justitiam,

Sed et propter nos (Judæos et Gentiles), quibus (pariter) reputabitur (pariter) credentibus in eum (Deum) qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, (et in eumdem Jesum)

Qui traditus est propter (expianda) de-

cationem nostram (operandam et ad nobis stra et resurrexit præbendum quedam typum resurgendi propter justificationem nostram. ad justitiam).

CAPUT V.

Effectus justificationis per fidem describit Apostolus. Peccato Adæ apponit gratiam Jesu Christi. Docet a lege occasionaliter auctum fuisse peccatum, gratiam vero superabundavisse ubi abundaverat delictum.

Justificati ergo ex fide, pacem habeamus (nunc relative) ad Deum (quocum reconciliati sumus) per Dominum nostrum Iesum Christum,

Per quem et (cujus meritis) habemus accessum (et adducti sumus) per fidem in gratiam istam (justificationis), in qua nunc stamus et (propter quam) gloriamur in spe gloriae (futuræ quæ fiet hereditas) filiorum Dei: (quæ spes est, post fidem, secundus effectus justificationis, siquidem absque fide non est spes. Sed)

Non solum autem (hanc gloriam speramus et in ea spe gloriamur); sed et gloriamur (etiam) in tribulationibus; (et illa gloratio manifestat animi magnitudinem, quæ est tertius justificationis effectus. Cur autem in his tribulationibus gloriamur? quia) scientes (sumus) quòd tribulatio patientiam (robustum, quæ est quartus justificationis effectus, in nobis) operatur;

Patientia autem (producit) probationem,

Justificati ergo ex fide pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum,

Per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei :

Non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur,

Patientia autem

probationem, probatio vero spem,

(quæ nos coram Deo probatos reddit et est quintus justificationis effectus); probatio vero (producit) spem (aliam ac illam de qua superius dixi: prior enim in meritis Christi quiescit, posterior vero est vivax et agit: posterior)

Spes autem non confundit quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?

U quid enim Christus, cum adhuc infirmi (et peccatis onerati) essemus, secundum tempus (a Patre suo præfixum) pro nobis impiis mortuus est? (Nonne ut nos in spem erigeret, tali beneficio amorem in ingratos et prorsus indignos ostendens);

Vix enim (auditum est quod etiam) pro justo (ali)quis moritur: (dico vix), nam pro bono forsitan (evenire potest quod) quis audeat mori:

Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus (a Patre præfixum)

Christus pro nobis mortuus est; (unde sequitur quod) multo igitur magis, (nunc cum) justificati (sumus) in sanguine ipsius, cati in sanguine (sperandum nobis est quod) salvi erimus

ab (ejus Patris) ira (ventura) per ipsum: ipsius salvi erimus ab ira per ipsum.

Si enim, cum (propter delicta nostra inimici (Dei) essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis, (nunc quum simus) reconciliati, salvi erimus, (siquidem Christus nunc intravit) in vita ipsius (immortalis et impassiva, et sine ullo labore pro nobis interpellare protest. Ergo in nostra spe confidere et gloriarri possumus; et)

Non solum autem (in hac spe confidere et gloriari possumus,) sed et confidimus et gloriari in Deo (qui Pater noster factus est) per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc (non solum) reconciliationem accepimus (sed et titulum filiorum Dei, proindeque firmam spem hæreditatis. Qui autem fuerunt effectus hujus reconciliationis? 1º)

Propterea (quod sic reconciliati sumus, haec fuit consequentia, scilicet): sicut per unum hominem (Adamum) peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum (intravit) mors, et ita in omnes homines, (excepta Beata Virgine Maria quam prævenit gratia), mors pertransiit (ab Adamo) in quo (radicaliter utpote in eo quasi in radice contenti) omnes peccaverunt; (sic per unum hominem Jesum Christum intravit justitia et per justitiam vita gratiae et vita gloriae. Dixi peccatum intravisse in mundum; et revera ab Adamo)

Non solum autem sed et gloriari, in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum per quem nunc reconciliationem accepimus.

Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit et per peccatum mors et ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt,

Usque ad legem enim peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputabatur cum lex non esset.

Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri :

Usque ad legem *enim* (scriptam) peccatum (originale) erat in mundo : (evidem hoc) peccatum *autem* (ab hominibus sibi) non imputabatur ; (nesciebant enim se hujus peccati esse noxios, cum lex (scripta) non (adhuc) esset (quæ sola cognitionem dat peccati) :

Sed (nihilominus certum est quòd) regnavit (hoc peccatum ab Adamo ; regnabit enim) mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos (homines et præsertim in infantes) qui non peccaverunt (actu) in similitudinem prævaricationis Adæ, (qui actu peccavit et) qui est forma (seu typus Christi) futuri (in eo sensu quòd, sicut Adam solus totam posteritatem peccando perdidit, ita solus eam Christus moriendo reparavit : atqui mors in eos non regnavit nisi ratione peccati originalis per quod intravit in mundum : non enim mors regnavit ratione peccati actualis, siquidem ex una parte regnavit in omnes, et ex altera parte infantes peccatum actuale non possunt committere ; ergo ratione peccati originalis) :

Sed non sicut delictum ita et donum ; si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit ;

Sed (magna est differentia inter malum quod attulit peccatum Adami et bonum quod a Christo allatum est ; et dici potest quòd), non sicut delictum (nocuit), ita et donum (profuit ; profuit donum multo magis quam nocuit delictum) : si enim unius delicto multi (et etiam omnes) mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum (nobis acquisitum) in gratia unius homi-

nis Jesu Christi in plures (seu in omnes) abundavit, (siquidem, dum per peccatum Adami morte temporali et spirituali tantummodo puniuntur, per redemptionem Christi non solum ad gratiam vitæ rediunt, quod ad æqualitatem sufficeret, sed et alia nobis bona, nempe sancti Spiritus infusio et spes gloriose vitæ, nobis communicantur) :

Et (alia adhuc est differentia inter Adami peccatum et Christi redemptionem) ; non (enim), sicut per unum peccatum (mors intravit in mundum), ita et (in eodem gradu nobis) donum (gratiæ per redempcionem confertur) ; nam judicium (seu reatus) quidem (fluxit) ex uno (peccato) in (nostram) condemnationem ; (et ut esset æqualitas sufficeret ut Christus nos a peccato liberavisset) ; gratia autem (redemptionis non hoc solummodo præstítit, sed fecit ut) ex multis (etiam) delictis (a peccato originali distinctis liberaremur et adduceremur) in justificationem. (Aliam adhuc comparationem statuere possumus, scilicet) :

Si *enim* unius (Adami) delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiae et donationis et justitiae accipientes (per redempcionem, homines) in vita (æterna) regnabunt per unum (Salvátorem) Jesum Christum. (Igitur quod absulit peccatum reddidit et superabundanter quidem redemptio : nam, ut jam dixi,) Sicut per unius delictum (mors intravit)

Et non sicut per unum peccatum, ita et donum ; nam judicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem.

Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiae et donationis et justitiae accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Sicut per unius

delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vi-

tae : in omnes homines in condemnationem (et poenam eorum,) sic et per unius justitiam, (qua Christus nos donavit,) gratia ejus (infusa est) in omnes homines, (ita ut proposit illis non solum) in justificationem vitæ (spiritualis sed et in certam spem vitæ æternæ. Et insuper)

Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi (seu omnes ex Adamo nati); ita et per unius (Jesu Christi) obediens (et redemptionem) justi constituentur multi, (nempe omnes qui ex Christo per fidem nascentur.

Sed, aliquis objicit : nonne ante redemtionem peccatum originale per legem sublatum erat? Respondeo : non erat sublatum per ipsam legem, sed fide et spe in Christum; nam, cum)

Lex autem subintravit ut abundaret delictum : ubi autem abundavit delictum superabundavit gratia;

Lex autem subintravit, (nihil aliud profuit nisi) ut (occasionem peccandi per peccati cognitionem praestaret, proindeque nihil aliud praestitit nisi ut) abundaret delictum (per additionem peccatorum actualium peccato originali; sed, misericordia Dei et redemptione Christi auxiliante), ubi autem abundavit delictum superabundavit gratia, (ita)

Ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per justitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum, (qui nobis eam meritus est),

CAPUT VI.

Apostolus a dogmatibus ad mores transit, hortaturque fideles ut justitiam acceptam servent. Monet eos in baptismo conseptos cum Christo ad novam vitam surgere, ut cum illo ad gloriam resurgent; insuper, eos adhortatur ut a peccato liberati a peccato abstineant.

(Si gratia superabundat ubi abundat delictum, ut superius dictum est),

Quid ergo dicemus? Annon dicemus (quod) permanebimus in peccato, ut gratia (in nobis) abundet (et inde magis commendetur bonitas Dei)?

Absit (ut hoc dicamus) : qui (seu si) enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? (Non plus negotium peccato nos habere decet quam viventes cum mortuis : atqui revera mortui sumus peccato. Nam)

An ignoratis quia quicunque (simus, qui) baptizati sumus in Christo Jesu, in morte (seu in similitudinem mortis) ipsius baptizati sumus? (Atque ex hac similitudine sequitur nos non debere amplius peccato adhaerere):

Consepti enim sumus cum illo per baptismum, (in quo immersi et quasi seulti fuimus, ut traderemur) in mortem (relative ad peccatum; atqui sic consepti sumus cum illo non nisi propter resurrectionem, ita) ut, quomodo Christus surrexit a mortuis (ut intraret) per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus.

Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

An ignoratis quia quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?

Consepti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut, quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus.

ita et nos, (qui surreximus a morte peccati), in novitate vitæ (incorruptæ) ambulemus (et sic mereamur vitæ ejus immortalis participes fieri).

Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus.

Si enim (Christo) complantati (et inserti) sumus similitudini (seu in similitudinem) mortis ejus, (tanquam inseruntur in arbore rami qui cum arbore moriuntur ut cum illo reviviscant, nos peccato mori et sepeliri cum ipso decet; et sic) simul et resurrectionis (ejus comparticipes) erimus, (tum novam agendo vitam, tum æternam consequendo. Sicut, inquam, Christus mundo, sic et nos peccato mori debeamus).

Hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est ut destruatur corpus peccati et ultra non serviamus peccato.

Qui enim mortuus est, justificatus est a peccato.

Si autem mortui sumus cum Christo, credimus et confidimus quia (seu quod) simul etiam vivemus cum Christo

Hoc scientes quia (seu quod) vetus homo noster (peccato affectus) simul (cum Christo) crucifixus est (per baptismum, qui representat crucem in qua crucifixi sunt Christus et vitia nostra), ut destratur (in nobis) corpus peccati (et veteris hominis), et ultra non serviamus peccato.

Qui enim mortuus est, (liberatus est a servitute; ita ille qui est mortuus peccato per baptismum), justificatus est (seu liber esse debet) a peccato. (Alia adhuc peccatum vitandi necessitas ex resurrectione Christi datur, scilicet):

Si autem (vere) mortui sumus cum Christo, credimus et confidimus quia (seu quod) simul etiam vivemus cum Christo (vita qua vivit in cœlis, sicut ramus cum arbore moriens eadem vita qua vivit arbor reviviscet; atque si vivere volumus sicut

vivit nunc Christus, non debemus iterum peccato vivere; nam)

Scientes (sumus) quod Christus, resurgens ex mortuis, jam non moritur (et Christus resurgens ex mortuis quod) mors illi ultra non dominabitur; (in tantum)

Quod enim mortuus est (pro) peccato (destruendo), mortuus est (tantum) semel; (in tantum) quod autem (nunc) vivit, vivit (pro) Deo (in æternum glorificando).

Igitur

Ita et vos existimate mortuos quidem esse peccato (per baptismum semel pro semper; et estote deinceps) viventes autem (pro) Deo (glorificando) in Christo Jesu Domino nostro.

Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, (et nolite sinere) ut (unquam) obediatis concupiscentiis ejus;

Sed (illi resistite, et) neque exhibeatis membra vestra (tanquam) arma iniquitatis (servientia) peccato; sed exhibete vos (servientes) Deo (pro semper), tanquam (vive) decet homines qui ex mortuis (facti sunt) viventes; et membra vestra (fiant tanquam) arma justitiae (servientia) Deo. (Nolite timere ne, sic vivendo, in peccati servitutem reincidatis);

Peccatum enim (per se et jure suo) vobis (invitis) non dominabitur; non (jam) enim sub lege (Mosaica) estis (quæ, ut po-

Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo.

Ita et vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro.

Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore ut obediatis concupiscentiis ejus.

Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato; sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viventes et membra vestra arma justitiae Deo.

Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim sub lege (Mosaica) estis (quæ, ut po-

nim sub lege estis
sed sub gratia.

Quid ergo? pec-
cabimus quoniam
non sumus sub
lege, sed sub gra-
tia? Absit.

Nescitis quo-
niam cui exhibe-
tis vos servos ad
obediendum, ser-
vi estis ejus cui
obeditis, sive pec-
cati ad mortem
sive obediendum
ad justitiam.

Gratias autem
Deo quod fuistis
servi peccati, ob-
edistis autem ex
corde in eam for-
mam doctrinæ, in
quam traditi es-
tis.

Liberati autem
a peccato, servi
facti estis justi-
tiae.

Humanum dico

te peccati occasio, concupiscentiam excita-
bat et illi domandæ impar erat; sed (es-
tis nunc) sub gratia (quæ peccatum vin-
cendi vim confert. Sed)

Quid ergo? (an) peccabimus quia non
(jam) sumus sub lege (infirma), sed sub
(potenti) gratia (quæ nos liberos et fortiores reddit)? Absit (ut hoc dicamus et
faciamus; nam libertas, quam dedit gratia,
non ad hoc data est ut libere peccare pos-
sit, sed ut libere justitiae servire valeatis.
Si vero iterum peccato vacatis, in servitu-
tem iterum incidetis; nam an)

Nescitis quoniam (si ali)cui exhibetis
vos servos ad (ei) obediendum, (tunc) servi
(facti) estis ejus cui obeditis, (sive) peccati
(quod vos ducet) ad mortem, (sive) obe-
dientis (fidei quæ vos ducet) ad justitiam
(quæ est vita animæ).

Gratias autem (ago et vos mecum agite)
Deo quòd, (si) fuistis, (jam non estis) servi
peccati, (et quòd vestræ ad fidem voca-
tioni) obedistis autem (constanter et) ex
(sincero) corde, (ex quo admissi estis) in
eam formam doctrinæ (et normam vivendi), in
quam (ab apostolis vestris instructi
et) traditi estis. (Igitur nunc cum estis)

Liberati autem a peccato, servi facti
estis justitiae; (justitiae ergo servire debe-
tis. Quoad autem hujus obedientis regu-
lam, a vobis non exigo quidquid exigere
possem; sed tantum aliquid)

Humanum dico (et propono) propter in-

firmitatem carnis vestræ, (scilicet) : sicut
enim (et cum eodem conatu quo olim) ex-
hibuistis membra vestra servire immundi-
tiae et iniquitati, (ruentes ab iniquitate) ad
iniquitatem; ita nunc exhibete membra
vestra servire justitiae, (ita ut magis in
dies proficiatis) in sanctificationem (vitæ
vestræ; et sicut),

Cum enim servi essetis peccati, (adeo)
liberi (seu expertes) fuistis justitiae (ut de ea
quidem non cogitaretis; ita nunc justitiae
servite ut de peccato ne cogitantes qui-
dem sitis. Et videte quanti vestra referat
sic agere; nam)

Quem ergo fructum habuistis in illis
(peccatis), in quibus nunc erubescitis?
Nullum nisi amarissimum); nam finis (et
fructus) illorum (nihil aliud nisi spiritualis
et corporalis) mors est.

Nunc vero (quum), liberati a peccato,
servi autem facti (estis) Deo, habetis, (ut
pote) fructum vestrum, ut de sanctifica-
tione eatis) in sanctificationem, (quæ du-
cet vos, non ad fallaces delicias peccati,
ad) finem vero (multo excellentiorem,
nempe) vitam æternam. (Igitur comparete
et eligite: ex una parte)

Stipendia (et merces) enim peccati mors
est; (ex altera parte, merces quam conce-
dit) gratia autem Dei (nihil minus est
quam) vita æterna, (cujus promissio et
possessio stant) in Christo Jesu Domino
nostro.

propter infirmita-
tem carnis ve-
stræ; sicut enim
exhibuistis mem-
bra vestra servi-
re immunditiae et
iniquitati ad ini-
quitatem, ita nunc
exhibete membra
vestra servire ju-
stitiae in sanctifi-
cationem.

Cum enim ser-
vi essetis peccati,
liberi fuistis justi-
tiae.

Quem ergo fru-
ctum habuistis
tunc in illis in
quibus nunc eru-
bescitis? nam fi-
nis illorum mors
est.

Nunc vero libe-
rati a peccato,
servi autem facti
Deo, habetis fru-
ctum vestrum in
sanctificationem,
finem vero vitam
æternam.

Stipendia enim
peccati mors.
Gratia autem Dei
vita æterna in
Christo Jesu Do-
mino nostro.

CAPUT VII.

Docet Apostolus : 1º Christianos legi mortuos esse ut sub gratia vivant ; 2º Legem, etsi per se sancta sit, peccati esse occasionem ; 3º Qui sint effectus et quae remedia concupiscentiae.

(Dixi vos jam legi non subditos esse) :

An ignoratis, scientibus enim legem loquor, quia lex in homine dominatur (non nisi) quanto tempore vivit (ista lex ; et hoc illustratur comparatione inter hominem sub lege et uxorem sub potestate viri constitutos) :

Nam quae sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi; si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege (seu potestate) viri;

(ita homo, sub potestate legis constitutus, legi subditus est quandiu lex vivit ; si autem mortuus fuerit, homo solvitur ab ejus potestate. Comparationem prosequens, addam : si uxor subdita est legi viri quandiu vivit),

Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro ; (sic homo, dum lex vivit, subditus legi esse debet) ; si autem mortuus fuerit vir ejus (uxoris, uxor) liberata est a lege viri, (ita) ut non sit adultera si fuerit cum alio viro ; (sic homo, mortua lege quae erat ei instar mariti, alii marito, nempe Christo, nubere potest.)

Itaque, fratres mei, (sicut mulier, mortuo marito, alterius sponsa fieri potest, ita) et vos, (cum) mortificati (seu mortui) estis legi, (et lex vobis mortua est) per corpus Christi (quod immolatum est ut eam aboleret, nunc a lege liberi estis ita) ut (sine crimine et merito quidem) sitis (quasi sponsæ) alterius (nempe Christi) qui ex mortuis resurrexit, ut fructificetis Deo (Jesu Christo, qui est quasi sponsus noster. Dico æquum esse nos Deo nunc fructificare) ;

Cum enim essemus (viventes) in (desideriis ex) carne (nascentibus), passiones (et motus) peccatorum quæ per legem (occasionaliter in nobis excitata) erant, operabantur (malum) in membris nostris, (non per se sed indirecte inflammando voluntatem et eam irritando, ita) ut fructificarent morti (spirituali et æternæ ad quam nos trahebant. Sicut ergo sub lege legi fructificabamus, ita)

Nunc autem (quum) soluti sumus a lege (ista) mortis in qua (tanquam servi) detinebamur, (et Christo subditi facti sumus, Christo vivere debemus), ita ut (ei) serviamus in novitate spiritus (et in novo vivendi genere) et non in vetustate litteræ (legis antiquæ quæ, etsi vetabat peccatum, adeo tamen illud non auferebat quin potius ab ea occasionaliter concupiscentia irritaretur. Dixi legem fuisse occasionem peccati : inde autem)

Quid ergo dicemus ? (an cum impiis Quid ergo di-

Itaque, fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit ut fructificemus Deo.

Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris ut fructificarent morti.

Nunc autem soluti sumus a lege mortis in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus et non in vetustate litteræ.

cemus ? lex peccatum est ? Absit, sed peccatum non cognovi nisi per legem ; nam concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret : Non concupisces.

Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam: sine lege enim peccatum mortuum erat.

Ego autem vivebam sine lege aliquando : sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

concludemus quòd lex peccatum est (in eo sensu quod per se sit mala et malum pariat ?) Absit (ut hoc dicamus) : sed (dico eam esse tantummodo, sed revera, occasionem peccati) ; peccatum (enim) non cognovi nisi per legem, (mihi dicentem hoc vel illud esse peccatum) ; nam concupiscentiam (rei malæ, cui voluntas assentitur, esse peccatum) nesciebam, (antequam et) nisi lex (expresse) diceret : « Non concupisces ». (Hoc dixit mihi lex, certe ut hanc concupiscentiam refrænarem ; sed eo ipso quod peccatum monstrabat, peccati fuit occasio. Illa semel)

Occasione autem accepta, peccatum (seu concupiscentiæ vitium), per (ipsum) mandatum (a quo prohibebatur, irritatum est et) operatum est (seu excitavit) in me omnem (seu omnimodam) concupiscentiam.) Hoc, inquam, per occasionem legis prohibentis evenit) ; sine lege enim (ventante), peccatum (sopitum et quasi) mortuum erat (in me propter ignorantiam meam quæ me a peccato excusabat. Ut hoc manifestius appareat, Judæum sub duplii statu ante et post legem Mosaicam consideremus : 4º)

Ego autem (Judæus) vivebam sine lege (scripta) aliquando, (nempe cum essem in Ægypto; tum concupiscentiam seu desiderium internum esse vestitum nesciebam; unde illa concupiscentia, parum inflammatæ, mihi parum nocuit) : sed cum venisset (per legem Mosaicam) mandatum

(prohibens illud desiderium), peccatum (seu concupiscentia, quæ semper in vitiū ruit, excitata est in me et) revixit. (Peccatum revixit, inquam ; per illius resurrectionem)

Ego autem mortuus sum (morte spirituali) ; et (sic) inventum (et compertum) est mihi mandatum, quod (mihi datum) erat (ut mihi prodasset) ad vitam (si illi obediere vellem), hoc esse (occasionem provocantem me) ad mortem :

Nam peccatum (seu concupiscentia), occasione accepta per mandatum, (voluntatem meam irritando) seduxit me, et (sic) per illud (me consentientem indirecte) occidit. (Dixi « me consentientem » ; si enim non consensisse, motus concupiscentiæ non fuissent peccata) :

Itaque, (ut diximus), lex quidem (est tantummodo occasio peccati, per se autem est) sancta, et (quodvis ejus) mandatum (est) sanctum et justum et bonum (utpote prohibens peccatum. Sed forsitan aliquis objiciet : si lex sancta est et bona, illud)

Quod ergo bonum est mihi factum est mors (seu causa mortis) ? absit (ut ita concludamus ; lex enim non est causa peccati) ; sed peccatum (seu concupiscentia), ut appareat (quam violentum sit) peccatum per (occasionem legis quæ in se est aliquid) bonum, operatum est mihi, (seu attulit animæ meæ) mortem (alliciendo meam voluntatem ad mortaliter peccandum ; ita) ut fiat supra modum peccans peccatum (seu concupiscentia mea) per (occasionem pec-

Ego autem mortuus sum ; et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me et per illud occidit.

Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum et justum et bonum.

Quod ergo bonum est mihi factum est mors ? Absit ! sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum (seu concupiscentia mea) per (occasionem pec-

candi, quam ei præbet legis) mandatum.
(Ergo peccata nostra sunt effectus, non legis, sed concupiscentiæ cui consentimus.
Non sunt, inquam, legis effectus);

Scimus enim quia lex spiritua-
lis est; ego autem carnalis sum,
venundatus sub peccato.

Quod enim o-
peror non intelli-
go; non enim
quod volo bonum
hoc ago; sed
quod odi malum,
illud facio.

Si autem quod
nolo, malum illud
facio, consentio
legi quoniam bo-
na est.

Nunc autem
jam non ego ope-
ror illud, sed quod
habitat in me pec-
catum.

Scio enim quia
non habitat in
me, hoc est in

Scimus enim quia (seu quòd) lex (in se) spiritualis est, (et quòd virtutes, quæ spiritui convenient, præcipit; ergo non lex causa est peccati); ego autem carnalis sum (et carni serviens, quia sum sicut servus) venundatus (daemoni et oppressus) sub peccato (in eo sensu quod concupiscentiæ motum in mea carne etiam invitus subeo : Dixi etiam invitus);

Quod enim (secundum carnis motum) o-
peror non intelligo (nec approbo secundum
spiritum; et) non enim quod (secundum
spiritum) volo bonum, hoc ago, (propter
concupiscentiam meam quæ me ab illo
avertit;) sed quod (secundum spiritum)
odi malum, illud facio, (propter concupi-
sentiam quæ ad illud me impellit. Quid
inde concludendum est?)

Si (seu etsi) autem quod nolo (facere
quia) malum (est), illud facio, (eo ipso quod
illud repello) consentio legi (et sic probo
me existimare) quoniam (seu quòd lex)
bona est; (insuper, si voluntas mea malo
non consentit),

Nunc autem jam non ego operor illud,
sed (illud) quod habitat in me (scilicet)
peccatum (seu concupiscentia).

Scio enim quia (seu quòd) non habitat
in me, (hoc est in carne mea ulla inclina-
tio ad) bonum; nam velle (bonum) adja-

cet (et suppetit) mihi; (sed quomodo valeo)
perficere autem (hoc) bonum, non (nisi
difficillime) invenio; (unde iterum et in
hoc sensu dico):

Non enim, quod volo bonum, hoc facio;
sed, quod nolo malum, hoc ago.

Si autem (malum) quod nolo, illud fa-
cio, non ego (ex mea voluntate) operor il-
lad; sed quod habitat in me peccatum
(seu vitium concupiscentiæ illud operatur).

Invenio igitur (in memetipso) legem (se
opponentem) volenti mihi facere bonum;
(et illud non operor), quoniam (hoc
concupiscentiæ vitium) malum mihi adjac-
et (quasi in me insitum). Ex his præce-
dentibus et sequentibus patet quòd hæc
operandi bonum difficultas ex mea concu-
piscentia, non autem ex mea voluntate,
provenit, siquidem)

Condelector enim (et adhærere volo)
legi Dei secundum interiorem (et a Christo
renovatum) hominem:

Video autem (et sentio) aliam legem in
membris meis (et carne mea) repugnan-
tem (et contradicentem) legi mentis meæ
et captivantem me, (non cogendo, sed al-
liiendo voluntatem meam) in lege (seu
sub tyrannide) peccati quæ (viget) in mem-
bris meis. (Nonne igitur exclamare debo?)

Infelix ego homo! quis me liberabit de
(hoc) corpore (seu de hac concupiscentia,

carne mea, bo-
num: nam velle
adjacet mihi, per-
ficere autem bo-
num non inve-
nio.

Non enim quod
volo bonum hoc
facio, sed quod
nolo malum, hoc
ago.

Si autem quod
nolo illud facio,
jam non ego ope-
ror illud, sed quod
habitat in me pec-
catum.

Invenio igitur
legem volenti mi-
hi facere bonum,
quotiam mihi
malum adjacet;

Condelector e-
nim legi Dei se-
cundum interio-
rem hominem:

Video autem
aliam legem in
membris meis
repugnantem legi
mentis meæ, et
captivantem me
in lege peccati
quæ est in mem-
bris meis.

Infelix ego ho-
mo! quis me li-
berabit de corpo-

re mortis hujus! que est causa) mortis hujus (quam subeo,
ut soli Deo servire valeam? An lex libe-
rabit me? Non lex, sed)

Gratia Dei per
Jesum Christum
Dominum no-
strum. Igitur ego
ipse mente servio
legi Dei, carne
autem legi pecca-
ti.

Gratia Dei (me liberabit) per Jesum Christum Dominum nostrum, (qui mihi dabit in hoc mundo concupiscentiam domare et in futuro ad gloriam resurgere). Igitur (seu interim, dum adhuc in hoc corpore detineor), ego ipse (Paulus) mente, (in quantum possum), servio legi Dei (dum carne (seu concupiscentia mea) legis peccati (obnoxius etsi invitus maneo).

CAPUT VIII.

Apostolus docet 1º nullam fore condemnationem iis qui secundum spiritum et non secundum carnem vivunt; 2º eos esse Dei filios et hæredes Christi, ad futuram gloriam destinatos et a Spiritu sancto adjuvandos; 3º commendat Dei charitatem erga eos qui diligunt eum.

(Nolite jam timere, fratres mei, qui Christi gratiam accepistis; quod enim lex non dabat gratia conferet, ita ut concupiscentia nonnisi volentibus nocere valeat; nolite timere, inquam, nam).

Nihil ergo damnationis est nisi qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant;

Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit

Lex enim spiritus vitæ (seu gratiæ vivificantis) in (nobis a) Christo Jesu (per Spiritum infusa est ; atqui ubi est spiritus vi-

tæ, ibi non est peccatum proindeque ne-
que mors spiritualis; ergo lex ista liberavit
me a lege peccati et mortis (seu a domi-
natione concupiscentiæ. Et sic)

Nam quod impossibile erat legi (gratia destitutæ, in quo (seu quatenus) infirmabatur (et invalida reddebat) per carnem (cui dominari impar erat, alio modo illud fecit) Deus (nempe) Filium suum mittens in similitudinem carnis (nostræ alligatae legi concupiscentiæ seu) peccati; et de peccato (per eum morientem triumphavit, et damnavit peccatum (ad perdendum dominium quod habebat) in carne, (cui nunc non dominabitur peccatum nisi velimus. Et illud damnavit Christus),

Ut justificatio (seu executio mandatorum) legis, (quam sine gratia adimplere non valemus), impleretur in nobis qui (nunc) non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum. (Secundum carnem ne ambulemus, si hanc justificationem adipisci volumus) :

Qui enim secundum carnem (viventes) sunt, (desideria et opera), quæ (concupiscentia) carnis (suscitat), sapiunt (et amant); qui vero secundum Spiritum (viventes) sunt, (ea tantum) quæ sunt Spiritus (inspirationi consentanea) sentiunt (et prosequuntur; et illi posteriores sunt soli vere sapientes);

Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt; qui vero secundum spiritum sunt, quæ sunt spiritus sentiunt.

Nam prudentia (seu sapor desideriorum) carnis mors est (animæ, dum e contra) prudentia (seu sapor desideriorum) spiri- Nam prudentia carnis mors est, prudentia autem

me a lege peccati
et mortis.

Nam quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne.

Ut justificatio
legis impleretur
in nobis qui non
secundum car-
nem ambulamus,
sed secundum
spiritum.

s) Qui enim secundum carnem
i- sunt, quae carnis
); sunt sapiunt; qui
s) vero secundum
i- spiritum sunt,
e- quae sunt spiritus
sentiunt.

*m) Nam prudentia
a) carnis mors est,
i) prudentia autem*